

“Dum er
jeg ikke ...”

Månedsbrev 11/2018

Forventningen om at Kina ville støtte opp under den internasjonale orden som har tjent landet så bra, virker rimelig. Men som premiss for amerikansk politikk vis-a-vis Kina, egner den seg dårlig.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

“Keiserens nye klær” er et strålende eventyr. Så mye innsikt formidlet så godt, på så morsom måte og med så få ord. 1.567 ord, omtrent som en litt lang kronikk i en avis.

“Dum er jeg ikke, ergo ...”. Men ved å godta premisset, at de som ikke kan se det vakre tøyet, som de to bedragerne veвер, enten er dumme eller uegnet i sitt embete, avdekker embetsmannen sin dumskap. Og roser tøyet som ikke er. De nydelige fargene og det herlige mønsteret. “Ja, det er helt fortryllende”, melder han tilbake til keiseren.

Forholdene legges til rette for Kinas fremvekst, ...

Tenker på Kinas fremvekst og USAs holdning til den. Fra president Bill Clinton åpnet opp for at Kina kunne bli med i Verdens handelsorganisasjon (WTO) i desember 2001 og frem til ganske nylig, har amerikansk Kina-politikk vært basert på premisset om at når Kina fikk sving på den økonomiske veksten, godt hjulpet av Amerika spesielt og av den vestlige verden mer generelt, ville kineserne etter hvert få øynene opp for demokratiets og markedøkonomiens fortreffelighet. En voksende kinesisk middelklasse, som ikke bare nøyer seg med salt til grøten, men som også vil ha et ord med i laget hva gjelder utformingen av praktisk politikk, vil presse på for ønskede reformer. Der hensikten er et robust system med “checks and

balances”, der makten er fordelt mellom lovgivende, utøvende og dømmende myndigheter, og med den fjerde statsmakten, en fri presse, som selvoppnevnt vaktbikkje over det hele.

Etter noen år med enorm økonomisk vekst, i ikke liten grad basert på en økning i eksporten på rundt 25 prosent per år, inviterte Robert Zoellick i 2005, som statssekretær i det amerikanske utenriksdepartementet (og senere sjef i Verdensbanken), kineserne til å spise kirsebær med de store. Som “responsible stakeholder”, kunne Kina være med å bygge videre den etablerte verdensorden. Premisset er det samme; la Kina glede seg over økonomisk fremgang, og en form for demokrati, gjerne med kinesiske kjenne-tegn, vil følge.

Fordi Kina vil det annerledes.

Nesten ti år senere forventer president Barack Obama at Kina som har hatt store fordeler av den internasjonale orden, vil bidra til å opprettholde “... the very rules that have made them successful ...”.

... men Kina tar ikke rollen amerikanerne hadde forventet

At president Obama forventer at Kina skal være med og støtte opp under den internasjonale orden som har tjent landet så bra, virker rimelig. Men som premiss for

amerikansk politikk vis-a-vis Kina, egner det seg dårlig. Hvorfor det? Fordi Kina vil det annerledes. Og ter seg annerledes.

- Holder fast på høye tollsatser inn til Kina, selv om Kina langt fra lenger er et u-land.
- Presser utenlandske foretak, som ønsker adgang til det store kinesiske markedet, til å inngå "joint ventures" med kinesiske bedrifter som derved får tilgang på ny teknologi.
- Billig kapital til kinesiske bedrifter for oppkjøp av ledende foretak i andre land.
- Utbredt industri- og annen spionasje via cyber-space. Selv om president Xi Jinping lovet sin amerikanske motpart sommeren 2015 at dette skulle den kinesiske staten stoppe med.

Premisset om at det nye Kina finner sin plass i folden – og tilpasser seg den eksisterende internasjonale orden – var ikke holdbart.

Reformene krever at man tar noen sjanser.
Slik Deng i sin tid gjorde.

To forhold trekkes gjerne frem i denne forbindelsen. For det første, finanskrisen som startet høsten 2008, som Kina håndterte på glimrende vis. For det andre, utnevnelsen av Xi Jinping som Kinas nye leder fire år senere.

Finanskrisen gav kineserne en god porsjon ekstra selvtillit. Med langt flere økonomiske virkemidler til disposisjon enn liberale demokratier, og med vilje og evne til å bruke dem, kom Kina mye bedre gjennom finanskrisen enn USA og Europa. Da Xi Jinpings mandat som Kinas øverste leder skulle fornyes for fem nye år, maktet han det kunststykket å endre reglene dit hen at åremål på to ganger fem år som landets president ble tatt bort.

Som om NORAD skulle legges ned og midlene gå over til Norfund.

Med tiden på sin side, og med sine tanker om Den kinesiske drømmen, har Xi Jinping spent buen høyere enn noen av sine forgjengere og høyere enn resten av verden egentlig tok innover seg. Det har med ett gått opp for oss. Premisset om at Kina vil understøtte den etablerte verdensorden holder ikke.

Enighet i Senatet

Dette gav seg tydelig utslag i den amerikanske kongressen nylig, der 93 senatorer stemte for å bevilge 60 milliarder dollar til en ny finansinstitusjon som har til formål å bidra til finansiering av private bedrifter i andre land, også med egenkapital. Bare seks senatorer stemte imot. Halvparten av pengene til den nye finansinstitusjonen overføres fra en annen

statlig sådan, som drev med utviklingsbistand mer generelt, og ikke lån til private foretak. Som om NORAD skulle legges ned og midlene gå over til Norfund. Hva var grunnen til det? Republikanerne hadde i utgangspunktet lignende organisasjoner på listen for nedleggelse. Men erkjennelsen om at Kina nå fremstår som en strategisk rival og en aktør som bryter reglene over en lav sko, gjør at amerikanerne endret mening.

Reformere og åpne opp

I desember for 40 år siden staket Deng Xiaoping ut kursen for Kinas utvikling – etter de fryktelige årene med Kulturrevolusjonen 1966-1976 iscenesatt av Mao – med slagordet “reformere og åpne opp”. Deng Pufang heter sønnen til store Deng (som bare var 155 cm på strøpelesten). Sønnen sitter i rullestol. Han ble kjeppjaget av rødegardister under Kulturrevolusjonen og måtte hoppe ut av et vindu i tredje etasje for å komme unna. Deng Pufang, som nå er 74 år, like gammel som faren var i 1978, er en ikke uviktig person i Kina.

Nylig holdt Deng Pufang en tale der han advarer mot for ambisiøse mål i utenrikspolitikken, slik hans far også hadde gjort på tampen av sin karriere. Kina må kjenne sin plass, ikke gjøre oss verken større eller mindre enn hva vi er, fremholder Deng Pufang i denne talen, som ikke er fritt tilgjengelig på nettet, men som South China

Morning Post har fått tilgang til. Det viktige er å bedre forholdene internt i Kina, fremholder han, og minner om at “reformere og åpne opp” ikke bare skulle omfatte endringer på det økonomiske området, men også i samfunnet mer generelt – en friere politisk debatt og større sosial toleranse.

Skaper kamp mot korrupsjon handlingslammelse?

Aner vi en sammenheng her? Xis kamp mot korrupsjon er så kraftfull at mange kvier seg for å ta beslutninger som de i ettertid kan bli kritisert for. Byråkrater som skal iverksette reformer, blir redde for å bli anklaget for korrupsjon av dem som blir rammet av reformene, og velger å holde tilbake på nødvendige men tøffe tiltak.

Byråkrater med beslutningsvegring?

Tenk deg at skattegruppen i Finansdepartementet var engstelige for å heve skatten på oljeutvinning av frykt for at Esso og Shell skulle gå etter byråkratene enkeltvis, med anklage om korrupsjon og annet snusk. Om slike ting forekom før, vil byråkrater lettere la seg skremme av slike trusler. Resultatet er at reformprosessen går mye saktere enn hva politikerne hadde sett for seg.

William Overholt, forsker ved Harvard, peker på behovet for politiske reformer om

den økonomiske politikken som ligger klar på tegnebrettet, skal kunne iverksettes. Reformene krever at man tar noen sjanser. Slik Deng i sin tid gjorde. Partiet kan ikke styre alt og kontrollere alt.

Strategisk rival

“Dum er jeg ikke ...” tenkte embetsmannen. Og dermed bar det galt av sted. I “Made in China 2025” legger kineserne frem konkrete planer for hvordan de skal bli verdensledende på ti sentrale og

moderne sektorer i økonomien. Disse planene var egentlig ment for internt bruk. Xi Jinping gikk imidlertid ut med dem. Ville vise seg frem. Vise Kina frem. Godt mulig angrer han på det nå. President Donald Trump fikk dermed knagger å henge hatten på. Og Kina fremstår nå som Amerikas strategiske rival.

16. november 2018

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>